

4. Се забраќава секаков грабеж на државни и друштвени и часни имоти од страна на поединци.

5. Најстрого се кажњаваат сите лични расправи меѓу поединци кои се преносат на политички терен.

6. Сите се дужни да одговарат на мобилизацијата. Кој не ќе одговарат на мобилизацијата ќе бидат најстрого казнети.

7. Како поткрепа на НОО при вршењето на нивните дужности је народно-ослободителната војска на Македонија.

Смрт на фашизмот — Слобода на народот

9.IX.1944 год.  
Ресен

Од Нар. осл. одбор  
за срез преспански<sup>32)</sup>

Времето на донесувањето и содржината на наредбава јасно ни зборуваат за тоа дека народноослободителниот одбор за Преспанска околија ги презел сите мерки за навремено нормализирање на животот на оваа територија по капитулацијата на Бугарија која се очекуваше.

Благодарейќи на тоа што народната власт, организирана на територијата на Македонија, непосредно пред ослободувањето вршеше озбилни подготовки, по ослободувањето — средината на септември 1944 година, успеа бргу да ја среди ситуацијата и сите свои снаги ги ориентира за обновата на порушената земја.

Д. Мире

## БОРБАТА НА ЛОКВИЦА,

еден исечок од борбениот пат  
на петата бригада

По познатата пролетна, наречена уште и мајска, офанзива во 1944 год., во чии жестоки борби и судирања се калеа нашите борци и јакнаше бројчаното и борбеното искуство на нашите борци, на слободната територија на Кожув почнаа масовно да пристигаат нови борци, пред сè, од редовите на младината (работничка, средношколска и селска).

Успешните борби што ги водеше Втората македонска ударна бригада го натераа окупаторот да се повлече во градовите и утврдените логори. Во вакви благопријатни и поволни услови бригадата ја прошири и зајакна борбената и друга активност на подрачјето на Тиквешијата, Прилепско и Велешко, со што широко ги отвори портите на масовен прилив на нови борци, создавајќи услови за формирање на нови воени единици.

<sup>32)</sup> А ИНИ — Скопје, докум. арх. бр. 2512

<sup>33)</sup> Исто, докум. арх. бр. 1366.

Во вакви услови, на теренот на Кожув, месноста Црвена Вода, на втори август 1944 година — на Илинден, се формира Петтата македонска бригада, уште една редовна воена единица на нашата народно-ослободителна војска. Срж и јатка на бригадата беше првиот баталјон на Втората бригада, што влезе комплетен во составот на новата Петта бригада. Ова беше сосема разбирливо и единствено правилно решение, со оглед на задачите што требаше да ги прими и изврши бригадата. Една искусна и калена единица во составот на бригадата, каква што беше првиот баталјон, беше единствена гаранција бригадата со успех да ја изврши борбената задача, а што подоцна го потврди борбениот пат и големите борбени победи и подвизи кои ги оствари бригадата сè до ослободувањето на Македонија.

Беше убав, топол и, пред сè, празничен августовски ден, Илинден, кога во ранните утрински часови беа построени борците што требаше да ја сочинуваат бригадата при нејзиното формирање. Формирањето на бригадата беше многу свечено. Борците и командирите прво положија заклетва пред повереникот на Главниот штаб на Македонија, а потоа бригадата доби свое бригадно знаме под кое се бореше сè до ослободувањето на земјата. За командант на бригадата беше именуван Методија Поповски — Мајка, дотогашен командант на Втората македонска ударна бригада, а за заменик Илија Игевски — Цветан, прекрасен човек, извонредна природна интелигенција, неустрашив борец и херој и извонредна природна дарба за командување и водење на поголеми воени операции.

Комесар на бригадата беше Горе Велковски, прекален борец уште од 1941 година. Со овој свечен акт беше завршено формирањето на новата воена единица на нашата Народноослободителна војска — Петтата бригада, која подоцна се прослви во борбите за конечното ослободување на земјата.

Истиот ден попладне бригадата замина во извршување на одредената борбена задача, на чело со заменик командантот Игевски Илија. За терен на дејствување на бригадата беше одреден: Бродско, Прилепско и Велешко. Со пристигањето на бригадата на велешкиот терен, над селото Ореов Дол, кон бригадата се присоедини велешкиот одред и така бригадата броеше околу 600 борци. Бригадата беше вистинска воена борбена формација, како по прекаленоста и борбената готовност на борците и командниот кадар, исто така и по комплетното вооружување. Секој втор борец имаше шмајзер, а целата бригада располагаше со 50 пушкомитролези, еден тежок митролез, еден минофрлач и неколку противтенковски пушки.

Секој борец имаше по 800 куршуми, покрај резервата што ја носеше комората. Личниот состав на бригадата и ваквото вооружување беа гаранција дека бригадата со успех ќе ја изврши поставената задача, а таа не беше ни мала, ни лесна. Требаше да се очисти од контраши и дражиќевци Бродско и Велешко и да се ликвидираат бугарските окупаторски воени бази во Здрње, Самоков и Крапа и да се онеспособи пругата од Богомила до Тополка за користење од бугарските и германски окупатори.

Иако задачата беше обемна и многу сложена, Петтата бригада, со незнатни исклучоци, само за неполн месец (август), ја изврши со полн успех.

Првото судирање на бригадата со бугарските окупаторски единици стана кај селата Капиново и Нежилово — во Азот. Оваа борба почна во раните утрински часови и продолжи се до попладнето, кога целата бригада се најде на собир во селото Папрадиште. Оваа борба кај селата Капиново и Нежилово главно се водеше за железничката линија Прилеп — Велес. И порано оваа железничка линија беше предмет на диверзантски напади на наши единици, но сите тие диверзантски акции не можеа овој важен железнички пат да го онеспособат трајно за непријателот. Со борбата на Капиново и Нежилово, која беше многу жестока, железничката линија Прилеп — Велес стана сосема несигурна за окупаторот, а присуството на бригадата несигурноста ја правеше сосема воочлива.

Дури се водеа борбите кај Капиново и Нежилово, штабот на бригадата, во селото Папрадиште, ги водеше последните подготовки за чистење на Поречијата. Во селото беше формиран нов Месни народно-ослободителен одбор, беа утврдени задачите на Одборот, беше одржано јавно судење на кметот — соработник со окупаторот, кој беше осуден на смрт со бесење и обесен сред село, и беше одржан митинг и културно-уметничка приредба.

На Месниот народно-ослободителен одбор му беше ставено во задача, како најважно, да го следи движењето на окупаторските војски, контрашките и балистичките групи и за се да го известува штабот на бригадата.

Меѓу поглавните задачи што ги доби Месниот одбор, беше задачата да се најде pogodно место за формирање привремена бригадна болница за сместување и лечење на болните и ранетите од борбите при Капиново и Нежилово, како би можело бригадата, послободно и побрзо да се движи и да ја уништува живата сила на окупаторот.

По свршувањето на сите овие работи бригадата се упати кон Солунска Глава, каде што пристигна околу полноќ. Под самиот врв на Солунска Глава, на едно големо плато, бригадата го постави својот штаб, задржувајќи се три дена. Ова задржување беше неопходно. Бригадата за прв пат доаѓа на овој терен; податоците со кои располагаше за ситуацијата во Поречијата беа многу оскудни и недоволни за една јасна слика и точен увид за положбата на теренот. Ова беа причините што одлучија бригадата да се задржи цели три дена под Солунска Глава. За овие три дена, преку курири и поврзувајќи се со позадинската организација на движењето, бригадата подетално се запозна со положбата и со снагите на окупаторот, контрашите и дражикевците. Врз база на вакви директни сознанија, штабот на бригадата изготви детален план за чистење на Поречијата од сите видови непријатели.

По тридневниот престој под Солунска Глава, напoлно подготвена, бригадата се упати кон Поречијата и пристигна во селото Црешево. Селото Црешево, средна големина, беше чисто наше село и уште

од порано врзано за движењето. Во селото имаше Народно-ослободителен одбор преку кој се вршеа сите работи. Со оглед на проширените задачи и компетенции, Одборот беше проширен од три на седум члена. Со ваквиот состав на Одборот беше одржан состанок на кој беа утврдени задачите со кои требаше да се занимава Одборот во новите услови, што произлегуваа од присуството на бригадата и акциите што требаше да ги води бригадата.

Пристигањето на бригадата селаните од селото го дочекаа со голема радост и одушевување, а беше одржан и митинг со културно-уметничка програма. На радоста и веселбата од присуството на бригадата, немаше крај, но сепак една мисла ги мачеше и не им даваше мир: што ќе биде со селото и селаните по заминувањето на бригадата, бидејќи во комшиското село Локвица имало пробугарски контрашки одред од околу 120 контраши, кои за сето време на окупацијата жареле и палеле по селата, вршеле грабежи, убиства, насилства и биле страв и трепет.

Нашите уверувања дека сме дојдени за да очистиме сè што е окупаторско и ненародно и дека нема да си одиме додека не ја исполниме таа задача ги умирија, но скепсата и стравот како да не исчезнаа сосема. За да ги потврдиме нашите зборови со дело, уште идниот ден бригадата се упати кон селото Локвица.

Селото Локвица е едно од поголемите села во Поречијата, расположено во полукруг под масивот Даутица-Караџица. За нашето настапување кон Локвица никој не знаеше. Намерата ни беше да ги изненадиме контрашите и така да ги пофаќаме. Намерата ни успеа само делумно. Најголемиот дел од контрашите избегаа, така што заробивме незнатен број. Јасно ни беше дека оваа акција нема да се сврши на ова и дека не чека голема борба со бугарските регуларни единици.

Од овие причини веднаш беа зафатени премините кон Брод, Крапа и Самоков.

Најјаката наша заседа беше поставена на влезот во селото Локвица, спрема Самоков. Од оваа страна очекувавме најсилен удар што и се обистини во текот на истиот ден. Патот од Самоков преку Црешево врви меѓу дрворед и тешко се контролира. Изморени од патот борците од заседата беше ги совладал сонот околу пладне.

По ова време, околу пладне, се наоѓав во штабот на првиот баталјон кој беше сместен во истурениот дел на селото спрема Самокова. По свршениот разговор, при излезот од куќата во која беше сместен штабот на првиот баталјон, низ прозорецот забележав како бугарски војници влегуваат во селото откај Самоков. Борбата започна истиот момент со првите истрељи што ги направи штабот на првиот баталјон. Уште во првото судирање претходницата на бугарската единица беше уништена, меѓу нив и еден офицер.

Штом почна борбата, веднаш почна да брише во село тешкиот бугарски митролез, претходно поставен од бугарската единица.

Неоспорно, ние бевме изненадени, но една околноста извонредно ни помогна. Куките во селото Локвица се градени од камен и со мали

прозорци. Секоја куќа има ограден двор со камен што претставуваше прекрасен заклон и безбедност за борба како од бункер. Ова беше една од причините што имавме само двајца мртви и двајца ранети.

Друга важна околност беше тоа што Бугарите неочекувано паднаа во клешти помеѓу селото и заседата која по првите истрели се разбуди и ги удри Бугарите во грб. Во редовите на бугарските војници настана невидена паника.

Скоро во исто време почнаа слаби престрелки со бугарските единици што доагаа од Брод и Крапа, против кои се бореше вториот баталјон.

Со бугарските единици од Самоков се бореше првиот баталјон и кога борбата се разгоре, третиот баталјон, кој беше во резерва, доби задача да удри на десното бугарско крило и да го ликвидира бугарскиот тежок митролез.

Уништувањето на бугарскиот митролез беше извршено од нашиот минофрлач, по што, околу двата часот по пладне, почна јуришот на првиот и третиот баталјон на разбиените бугарски единици, гонејќи ги сè до селата Вир и Црешево. Во овој јуриш имавме двајца мртви и двајца тешко ранети, меѓу кои и комесарот на првата чета на првиот баталјон, кој подоцна подлегна на раните.

Окупаторските војници се дадоа во бегство, оставајќи зад себе оружје, ранети, заробени и убиени војници, коњи, муниција и друго.

По свршувањето на борбата, во селото настана општа веселба сè до паѓањето на ноќта, по што почна повлекувањето на бригадата према Солунска Глава, каде што се задржа два дена.

Под Солунска Глава се задржавме два дена, колку што ни беше неопходно да би стапиле во контакт со дражиќевците преку нашата позадинска служба и додека ја формиравме привремената болница.

Треба да се нагласи дека Месниот народноослободителен одбор во село Папрадиште со успех беше ја исполнил оваа задача. Беше пронашол многу pogodно место, доста скришно и безбедно во близината на Папрадиште за формирање на болницата. Во оваа болница беа сместени, околу 15 болни и ранети борци со санитарниот референт на бригадата. Во оваа болница ранетите останаа околу 12 дена, сè до нашето враќање по свршувањето на задачата, чистењето на Поречијата. Ми се чини дека штабот на бригадата направи голем пропуст што ја остави болницата сосема необезбедена за одбрана, до толку повеќе што во тие денови на овој терен крстареа разбиени групи и групички на разни контраши, дражиќевци и балисти. Доволно беше некоја група случајно да ја открие болницата, па да ги ликвидира сите болни и ранети, заедно со санитарниот референт. За сите овие 12 дена болните и ранетите живееле со голем страв и неизвесност. За среќа, болницата остана неоткриена, благодареејќи на залагањето и умењето на членовите на Месниот одбор, а кога пристигна бригадата на радоста на болните и ранетите и на целото село немаше крај. Така заврши еден исечок од славниот борбен пат на Петтата македонска бригада.